

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Центральноукраїнський державний педагогічний університет
імені Володимира Винниченка

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
Centralukrainian Volodymyr Vynnychenko State Pedagogical University

НАУКОВІ ЗАПИСКИ ACADEMIC NOTES

Серія:
Педагогічні науки

Series:
Pedagogical Sciences

Випуск 169 (2018)
Edition 169 (2018)

Кропивницький – 2018
Kropyvnytskyi – 2018

УДК 378
ББК 81.2(3)
Н 34

Наукові записки / Ред. кол.: В. Ф. Черкасов, В. В. Радул, Н. С. Савченко та ін. – Випуск 169 –
Серія: Педагогічні науки. – Кропивницький: РВВ ЦДПУ ім. В. Винниченка, 2018. – 358 с.

ISBN 978–7406–57–8
ISSN 2415–7988 (Print)
ISSN 2521–1919 (Online)
ICV 2016 = 54.23

Рецензенти: **Марушкевич А. А.**, доктор педагогічних наук, професор;
Комаровська О. А., доктор педагогічних наук, професор.

«Наукові записки. Серія: Педагогічні науки» внесено до Переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук. Наказ Міністерства освіти і науки України № 241 від 09.03.2016 р.

Збірник зареєстровано в міжнародних наукометричних базах **Copernicus** і **Google Scholar**.

Редколегія:

Науковий редактор:

Черкасов В. Ф. – доктор педагогічних наук, професор ЦДПУ ім. В. Винниченка

Заступник наукового редактора:

Савченко Н. С. – доктор педагогічних наук, професор ЦДПУ ім. В. Винниченка

Відповідальний секретар:

Грозан С. В. – кандидат педагогічних наук, ст. викладач ЦДПУ ім. В. Винниченка

Редакційна колегія:

Абу Хусейн Д. – доктор філософії, заступник президента відділення післядипломної освіти, Аль-Касемі коледж, Бака Аль Гарбія, Ізраїль

Анісімов М. В. – доктор педагогічних наук, професор ЦДПУ ім. В. Винниченка

Гоктас О. – доктор філософії, професор технологічного факультету, Мула Сіткі Кочман Університет, м. Мула, Туреччина

Ерділ Юсуф Зія. – доктор філософії, професор, віце президент, Мула Сіткі Кочман Університет, м. Мула, Туреччина

Калініченко Н. А. – доктор педагогічних наук, професор ЦДПУ ім. В. Винниченка

Клім-Клімашевська А. – доктор педагогічних наук, професор Природничо-гуманітарного університету в Седльцах, Республіка Польща

Кротерс Г. – доктор філософії, професор Белфастського університету Її Величності, Об'єднане Королівство Великобританії та Північної Ірландії

Кушнір В. А. – доктор педагогічних наук, професор ЦДПУ ім. В. Винниченка

Радул В. В. – доктор педагогічних наук, професор ЦДПУ ім. В. Винниченка

Радул О. С. – доктор педагогічних наук, професор ЦДПУ ім. В. Винниченка

Рангелова Е. – доктор педагогічних наук, професор, голова Міжнародної асоціації професорів слов'янських країн, Республіка Болгарія

Растрігіна А. М. – доктор педагогічних наук, професор ЦДПУ ім. В. Винниченка

Садовий М. І. – доктор педагогічних наук, професор ЦДПУ ім. В. Винниченка

Сметанова Є. – доктор філософії, професор університету святих Кирила та Мефодія, м. Трнава, Словаччина

Ткаченко О. М. – доктор педагогічних наук, професор ЦДПУ ім. В. Винниченка

Шандрук С. І. – доктор педагогічних наук, професор ЦДПУ ім. В. Винниченка

*Друкується за рішенням вченої ради Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка
(протокол № 11 від 29.05. 2018 року)*

Статті подано в авторській редакції

© Центральноукраїнський державний педагогічний університет
імені Володимира Винниченка, 2018

UDC 378
BBK 81.2(3)
A 34

Academic notes / Ed. board: V. F. Cherkasov, V. V. Radul, N. S. Savchenko, etc. – Edition 169. Series: Pedagogical Sciences. – Kropyvnytskyi: EPC of Centralukrainian Volodymyr Vynnychenko State Pedagogical University, 2018. – 358 p.

ISBN 978–7406–57–8
ISSN 2415–7988 (Print)
ISSN 2521–1919 (Online)
ICV 2016 = 54.23

Reviewers: **Marukevich A. A.**, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor;
Komarovska O. A., Doctor of Pedagogical Sciences, Professor.

«Academic Notes. Series: Pedagogical Sciences» is included into the List of Scientific Professional Publications of Ukraine, which can publish the results of dissertations for obtaining scientific degrees of Doctor and Candidate of Sciences. Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine № 241 of 09/03/2016.

The collection is registered in the international catalogues of periodicals and database **Copernicus** and **Google Scholar**.

Editorial Board:

Academic editor:

Cherkasov V. F. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Centralukrainian Volodymyr Vynnychenko State Pedagogical University

Assistant of Academic editor:

Savchenko N. S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Centralukrainian Volodymyr Vynnychenko State Pedagogical University

Executive Secretary:

Grozan S. V. – Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Lecturer of Centralukrainian Volodymyr Vynnychenko State Pedagogical University

Editorial Board:

Abu Hussain J. – Deputy President of Graduate Studies, Al-Qasemi College, Baka Al Garbiah, Israel

Anisimov M. V. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Centralukrainian Volodymyr Vynnychenko State Pedagogical University

Crothers G. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Centralukrainian Volodymyr Vynnychenko State Pedagogical University

Goktas O. – Dean of Faculty of Technology, Mugla Sitki Kocman University, Turkey

Kalinichenko N. A. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Centralukrainian Volodymyr Vynnychenko State Pedagogical University

Klim-Klimashevska A. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor of Natural-humanitarian University of Siedlce, Republic of Poland

Kushnir V. A. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Centralukrainian Volodymyr Vynnychenko State Pedagogical University

Radul O. S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Centralukrainian Volodymyr Vynnychenko State Pedagogical University

Radul V. V. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Centralukrainian Volodymyr Vynnychenko State Pedagogical University

Rangelova E. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, President of the International Association of professors of Slavonic countries, the Republic of Bulgaria

Rastrygina A. M. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Centralukrainian Volodymyr Vynnychenko State Pedagogical University

Sadovyi M. I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Centralukrainian Volodymyr Vynnychenko State Pedagogical University

Shandruk S. I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Centralukrainian Volodymyr Vynnychenko State Pedagogical University

Smetanova E. – PhD, Head of Department of British and American Studies, Faculty of Arts, University of Saints Cyril and Methodius, Trnava, Slovakia

Tkachenko O. M. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Centralukrainian Volodymyr Vynnychenko State

Erdil Ysuf Ziya – Vice President, Mugla Sitki Kocman University, Turkey

*Published by the resolution of the Academic Council of the Centralukrainian
Volodymyr Vynnychenko State Pedagogical University
(Protocol № 11 of 29.05.2018)*

The articles are presented in the authors editing

© Centralukrainian Volodymyr Vynnychenko State Pedagogical University, 2018

процес.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Баренбойм Л. А. Вопросы фортепианной педагогики и исполнительства / Л. А. Баренбойм. – Ленинград, «Музыка», 1969. – 284 с.
2. Бузони Ф. О пианистическом мастерстве // Ф. Бузони // Исполнительское искусство зарубежных стран. Вып.1. – Москва, Госмузиздат, 1962. – 175 с.
3. Гизекинг В. Статьи о пианистическом искусстве // В. Гизекинг // Исполнительское искусство зарубежных стран. Вып.7. – Москва, «Музыка», 1975. – 249 с.
4. Кияновська Л. О. Психологічний портрет композитора як джерело пізнання його індивідуального стилю // Л. О. Кияновська // Українська музика: Науковий часопис. Ч. 3 (13). – Видавель: Львівська національна музична академія імені М. В. Лисенка. - Львів, 2014. – 151 с.
5. Фейнберг С. Е. Мастерство пианиста / С. Е. Фейнберг. – Москва, «Музыка», 1978. – 206 с.
6. Чжен Лиша. Педагогическая деятельность С. Е. Фейнберга в Московской консерватории // Чжен Лиша // Музыкальная академия: научно-теоретический и критико-публицистический журнал. №3. – Москва, «Композитор», 2013. – 182 с.

REFERENCES

1. Barenboym, L. A. (1969). *Voprosy fortepiannoy tehniki i ispolnitelstva*. [Piano pedagogy and performance]. Leningrad,
2. Buzoni, F. (1962). *O pianisticheskom*

masterstve. [About pianistic craftsmanship]. Moscow.

3. Hizeking, W. (1975). *Statyi o pianisticheskomo iskusstve*. [Articles about pianistic art]. Moscow.
4. Kyianovska, L. O. (2014). *Psychologichnyi portret kompozytora jak dzherelo piznannia joho indyvidualnogo stylu*. [Psychological portrait of the composer as a source of knowledge of his individual style]. Lviv.
5. Feynberg, S. E. (1978). *Masterstvo pianista*. [Mastery of pianist]. Moscow.
6. Chgen Lysha. *Pedagogicheskaya dejatelnost S. E. Feynberga v Moskovskoy konservatorii*. [Pedagogical activity of SE Feinberg in the Moscow Conservatory]. Moscow.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

СИДОРЕЦЬ Тетяна Володимирівна – асистент кафедри музичного мистецтва факультету культури і мистецтв Львівського національного університету імені Івана Франка.

Наукові інтереси: проблеми фортепіанної педагогіки та виконавства.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

SIDORETS Tatyana Volodymyrivna – Assistant of the chair of musical art of the Faculty of Culture and Arts of the Ivan Franko National University of Lviv.

Circle of scientific interests: problems of piano pedagogy and performance.

*Дата надходження рукопису 22. 05. 2018 р.
Рецензент – д.п.н. професор С. І. Шандрук.*

УДК 37.011.31.+784

ТОЛСТОВА Наталя Михайлівна –

викладач кафедри теорії музики і вокалу
Південноукраїнського національного педагогічного університету
імені К. Д.Ушинського
e-mail: tolstova1977@mail.ru

**МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ І ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ
У СТУДЕНТІВ ГОТОВНОСТІ ДО ФАХОВОГО САМОВДОСКОНАЛЕННЯ В ПРОЦЕСІ
НАВЧАННЯ ВОКАЛУ**

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Проблема готовності майбутніх фахівців до самовдосконалення наразі є однією з найбільш важливих для педагогічної науки, що пояснюється посиленням глобалізаційних процесів та стрімким інформаційно-технологічним розвитком суспільства. Це зумовлює потребу в посиленні соціальної мобільності фахівців, їхньої здатності адаптуватися до змін в науковому й освітньому середовищі, збагачувати його власними творчими відкриттями, відповідаючи викликам

сучасності.

Розробка методики формування у фахівців готовності до самовдосконалення має ґрунтуватися на наукових здобутках сучасності, застосування яких має стати запорукою її всебічності, інноваційності та ефективності, оптимізації музично-освітньої практики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема самовдосконалення особистості є однією із «вічних» проблем, актуальність якої оновлюється із просуванням науки і практики суспільного життя.

Корифеями педагогічної та психологічної науки – Б. Ананьєвим, Л. Виготським, О. Леонтєвим, А. Макаренком, В. Сухомлинським, К. Ушинським, самовдосконалення визначалось як один із найважливіших показників особистісної зрілості. Самовдосконалення як найвищу форму здатності особистості до самовизначення та самореалізації розглядали М. Бахтін, В. Біблер, М. Бердяєв та ін.

Наукові засади розуміння самовдосконалення як фактора, що сприяє прояву унікальності й цінності особистості як суб'єкта освітнього процесу, визначали в своїх роботах Г. Балл, О. Бодальов, С. Гончаренко, М. Євтух, О. Савченко, А. Суценко, А. Троцько, Л. Хомич.

Значущість феномена самовдосконалення особистості як фактора, що розширює можливості свідомості, вивільняє місце для духовного зростання, розкриття людиною своєї суті, здійснення самоактуалізації підкреслюють Р. Бернс, І. Бех, М. Боуен, Г. Костюк, А. Маслоу, Ю. Орлов, К. Роджерс, Л. Рувінський та ін.

Професійне самовдосконалення майбутніх учителів в контексті вирішення проблеми розвитку особистості щодо реалізації завдань професійної діяльності розглянуто у наукових працях Ш. Амонашвілі, Л. Виготського, Г. Костюка, О. Леонтєва, Л. Рубінштейна, Б. Теплова.

Аналіз дисертаційних дослідженнях останніх років показав, що інтерес науковців до проблем професійного самовдосконалення майбутніх фахівців з педагогічної галузі суттєво зростає. Так, вивченню різних аспектів професійного самовдосконалення вчителя присвячені праці Л. Суценко, І. Склярєнко, О. Прокопової, Т. Шестакової та ін. В руслі цих досліджень вивчаються питання самовдосконалення майбутніх учителів на засадах особистісно-орієнтованої професійної підготовки (М. Чобітьок), значущість ціннісних детермінант у особистісному самовдосконаленні студентів (Т. Северіної), педагогічні умови професійно-творчого саморозвитку майбутнього вчителя (М. Костенко) тощо.

Питання готовності особистості до самостійної навчальної діяльності та фахового самовдосконалення розглядалися науковцями в галузі педагогіки і психології (Н. Дресвянникова, А. Линенко, П. Перепелиця, Є. Проворова, В. Рибалка. В галузі вокальної освіти зазначені проблеми розглядалися частково такими дослідниками, як Л. Василенко, Н. Кьон, Н. Овчаренко, Лю Цзя, Ван Чень, Цзян Хепін. Натомість, особливості формування в студентів готовності до фахового самовдосконалення на

заняттях з постановки голосу потребують спеціального дослідження.

Мета статті — обґрунтування методологічних основ і принципів формування в студентів музично-педагогічних навчальних закладів готовності до фахового самовдосконалення на заняттях з постановки голосу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Узагальнення зазначених вище праць дозволяє визначити у загальному сенсі самовдосконалення як цілеспрямовану діяльність людини, спрямовану на досягнення позитивних змін у особистісному або професійному стані.

У визначенні теоретико-методологічних основ самовдосконалення виходимо із визначення цього феномену Ю. Алієвим як знань, що фокусують в своєму змісті систему уявлень про суть художньо-педагогічного предмета, способи його викладання, принципи (методи) осмислення професійних проблем в теорії, методиці і практиці їхнього творчого вирішення [1].

Одним з найбільш важливих з погляду завдань нашого дослідження є гуманістичний підхід, тісно пов'язаний з ідеями гуманістичної психології і педагогіки, обґрунтованими їхніми засновниками – А. Маслоу, Ш. Мюлером, К. Роджерсом та ін. Настанови гуманістичного підходу зумовлюють визнання цінності й унікальності кожної особистості, а звідси – й значущості її самореалізації.

Особлива значущість у руслі гуманістичного підходу надається збагаченню самосвідомості особистості, сформованості її мотиваційної сфери та її актуалізації як комплексу взаємозалежних потреб (А. Маслоу [6]). Основу саморозвитку з цього погляду складає єдність комплексу мотивів суб'єкта на різних рівнях їхнього прояву: на психофізіологічному (потреба в безпеці, в комфортних умовах праці), індивідуально-особистісному (орієнтовний рефлекс, адаптація до мінливих умов життєдіяльності, пізнавальна активність), соціальному (потреба у визнанні, стремління досягти певного статусу): адже саме переплетення мотивів, за думкою науковця, «рухає» людиною, спонукає її до реалізації свого потенціалу, розвитку здібностей, «щоб бути тим, ким він може стати» [6].

Врахування ідей гуманістичного підходу в музично-освітньому середовищі дозволяє акцентувати увагу на ролі місцевця в розвитку особистості, вплив якого відкриває безмежні шляхи для вдосконалення духовності, інтелекту, морально-соціальних, комунікативних властивостей кожної людини. На соціальному рівні прояв ідей гуманізації набуває специфічної значущості за рахунок

того, що музика є «безпосередньо-контактним» видом мистецтва, який, на відміну від живопису, скульптури, літератури, здійснює дистанційний вплив на особистість, включає її в музично-комунікативний процес. На індивідуально-особистісному рівні гуманізація музично-освітньої системи означає посилення уваги до загальних та спеціальних здібностей, темпераменту, емоційно-вольових властивостей студентів, спрямовує увагу викладача на прояв поваги до їхніх смаків та інтересів, стимуляцію внутрішньої активності студентів, їхня здатність досягати мети без стороннього спонукання й допомоги.

Отже, музично-навчальний процес, побудований на засадах гуманістичного підходу, має сприяти посиленню уваги до індивідуально-особистісного музичного розвитку студентів, врахуванню їхніх музичних смаків і інтересів, здійсненню їхньої самоактуалізації в галузі художньої сфері, готовності самостійно досягати мети й успіху в майбутній фаховій діяльності.

Не менш важливим для вирішення питань дослідження є врахування надбань особистісно-діяльнісного підходу. Зазначимо, що в цьому підході синтезовано переваги та можливості кожного складника, а саме – діяльнісного й особистісного підходів. Ідея спорідненості діяльнісного та особистісного підходу закладена в дослідженнях Л. Виготського та С. Рубінштейна, які вказували на нерозривність розвитку особистості від різноманітних, притаманних людині видів діяльності, засобів розкриття її потенційних можливостей. Так, зокрема, С. Рубінштейн підкреслював, що особистість у цілісній системі навчально-виховного процесу виступає і як суб'єкт діяльності, і як суб'єкт розвитку власної особистості.

Нагадаємо, що в рамках діяльнісного підходу увага акцентується на тому, що джерелом саморозвитку й самовдосконалення особистості є зміст і характер її діяльності. Отже, увага акцентується на засвоєнні студентом навичок самостійного навчання й фахового самовдосконалення на засадах ефективних методів і технологій. Головними особливостями особистісного підходу є ставлення викладача до студента як до суб'єкта педагогічної взаємодії, орієнтація в навчальному процесі на активізацію його індивідуальних особливостей, здібностей, зміцнення мотивації та цілеспрямованості. Саме завдяки цьому відбувається самовдосконалення характерологічних рис майбутнього фахівця, його пізнавальної й творчої діяльності, що стає запорукою готовності до подолання об'єктивних труднощів і перепон внутрішнього характеру, здатності до само-стимуляції та

самоорганізації на шляху формування готовності до фахового самовдосконалення [4].

Особистісний підхід, реалізований у процесі професійної підготовки, вимагає орієнтації всіх вузівських подій на життєве самовизначення студентів, надання їм у цьому реальних можливостей і педагогічної допомоги. Таким чином, орієнтація на ідеї особистісно-діяльнісного підходу дозволяє організувати навчальний процес як активне й цілеспрямоване оволодіння студентів способами діяльності, необхідними для набуття здатності до саморозвитку, самовиховання й самоосвіти на засадах формування особистісних якостей, відповідних потреб і цілей.

Важливого значення при цьому набуває усвідомлене ставлення студента до мети та змісту своєї майбутньої діяльності, що має як соціальну, так і особистісну цінність. Необхідність вирішення цього питання зумовлює значущість застосування аксіологічного підходу в процесі формування у студентів готовності до фахового самовдосконалення.

Особливості запровадження аксіологічного підходу в педагогіці визначаються значущістю врахування ціннісних орієнтацій особистості, що являють собою ефективну рушійну силу й спонукають до діяльності. Отже, аксіологічний підхід має спрямовувати зусилля викладача на формування в студентів розуміння того, що тільки безперервне фахове самовдосконалення є шляхом до самореалізації своїх потенцій та підвищення власної соціальної значущості на основі служіння музичному, вокальному мистецтву як високій духовній цінності людства.

Аксіологічний компонент включає сукупність художньо-ціннісних орієнтацій, усвідомлення духовної та педагогічно-виховної вагомості музичного, вокального мистецтва в його різних історичних та національних проявах, необхідності поєднання естетичного та етичного критеріїв у системі оцінки явищ художньої культури, визнання їхньої незамінної ролі у вихованні особистості.

У визначенні цінності вокально-педагогічної сфери діяльності враховуємо також те, що співоче мистецтво складає собою особливу сферу самовияву духовності особистості, в якій узагальнено багатомісячний досвід відношення до дійсності в узагальнено-конкретних формах їхнього прояву, привабливих для людства за всі часи й періоди. Адаже не секрет, що саме спів є найбільш улюбленим видом музикування чисельних прихильників цього виду музичного мистецтва.

Упровадження аксіологічного підходу

потребує від педагога здатності до творчо-діалогічних, суб'єкт-суб'єктних відносин та прояву художньо-емпатійних якостей у навчально-комунікативній діяльності, спрямованих на формування у студентів ціннісно-усвідомленого ставлення як до навчально-художнього процесу, так і до проблем особистої самореалізації у сфері музично-виконавської діяльності. Зазначимо, що навчання співу має набути для майбутніх учителів музики ціннісного значення і з погляду гедоністичних властивостей співочої діяльності, зумовлених тим задоволенням від звучання голосу, який відчують співаки під час досконалого виконавства. Відтак, надзвичайно важливими стають постановка завдань, що відповідають потенційним можливостям майбутніх фахівців та обрання методів, які відповідають їхнім індивідуальним можливостям і навчають самоконтролю, адекватній самооцінці, здатності до пошуково-самостійної діяльності на шляху досягнення більшої досконалості у виконавстві.

Отже, аксіологічний підхід акцентує увагу на багаторівневій структурі цінностей, які втілюються у студента-вокаліста в таких проявах, як художньо-пізнавальний, освітньо-формульвальний, вокально-виконавський, творчо-комунікативний, педагогічно-досвідний, що потребує розробки відповідної методики, в якій будуть ураховані зазначені аспекти прояву готовності до самовдосконалення.

Важливою методологічною основою встановлення взаємозв'язку між різними аспектами торкання готовності майбутнього фахівця до професійного самовдосконалення становить системний підхід, який дозволяє виявити ієрархічні рівні прояву досліджуваного феномену, взаємозв'язок та взаємозалежність між його компонентами, вдосконалюючи та використовуючи їх на користь досягнення мети діяльності. Так, науковці визначають, що налагодження системного взаємозв'язку всіх компонентів начального процесу дозволяє досягати якісно нового рівня діяльності. З погляду завдань нашого дослідження зв'язок всіх аспектів навчально-виховного процесу стає міцним фундаментом у формуванні в студентів готовності до фахового самовдосконалення, реалізуючись на рівні загально-фахової мети, тобто фахової компетентності, музично-вокальної підготовки, яка реалізується у міжпредметних та внутрішньо-предметних зв'язках [4]. Так, якість вокальної підготовки залежить від рівня розвитку музичних здібностей, інтонаційного слуху, володіння навичками самостійного музикування й розвинуеного самоконтролю, які формуються на музично-теоретичних заняттях. Натомість,

тільки їх зв'язок із здатністю до вокальної фонації забезпечує розвиток вокального слуху, здатність до тонкого, «не темперованого» інтонування мелодійних зворотів. Отже, системний підхід стає запорукою створення міцного фундаменту у формуванні в студентів готовності до фахового самовдосконалення.

Проявом системної будови навчального процесу співу і застосування компетентнісного підходу, цінністю якого, за визначенням Е. Зеєра, І. Зимової, А. Хуторського та ін. дослідників, є наголошення на значущості практико-орієнтованої спрямованості фахової підготовки студентів, системного об'єднання комплексу знань, вмінь та практичного досвіду в процесі фахової діяльності. Звернемо також увагу на те, що Л. Коган, В. Серіков, Є. Проворова та ін. визначають цінність компетентнісного підходу як основи подолання розриву між когнітивним, діяльнісним та особистісним аспектами в підготовці майбутнього фахівця, в результаті чого формується готовність студентів до виконання властивих їм функцій та додамо, завдяки високому ступеню самостійності мислення й діяльності, готовності до фахового самовдосконалення.

Отже, в рамках нашого дослідження методологічного значення набувають гуманістичний, особистісно-діяльнісний, аксіологічний, компетентнісний, системний підходи.

На їхніх засадах обґрунтуємо конкретно-педагогічні принципи організації навчального процесу в класі з постановки голосу, спрямовані на формування у студентів готовності до фахового самовдосконалення.

Одним з головних принципів ми вважаємо принцип створення навчально-домінантної установки студентів на навчальний процес як на спосіб оволодіння здатністю до самовдосконалення. Її створення відбувається на засадах усвідомленого ставлення студентів до соціально-культурної цінності майбутньої фахової діяльності, ролі музичного мистецтва в життєвому просторі особистості, формування навичок самостійної навчальної та пошуково-методичної діяльності, оволодіння способами застосування засвоєних методик у варіативних формах практичної-викладацької діяльності.

Наступний принцип навчання ми визначили як принцип фахово-перспективної спрямованості навчального процесу, зв'язаний з чіткістю уявлень про сутність майбутньої діяльності, перспективністю мислення й усвідомлення можливостей власної самореалізації. Втілення цього принципу базується на формуванні ідеального образу власної успішної діяльності як стимулу цілеспрямованості навчальних дій з підготовки

до своєї професійної діяльності, посиленні мотивації, проведення її через власні емоції, роздуми, здатність до моделювання й прогнозування своєї майбутньої фахової діяльності, усвідомлення значущості в цьому навичок самостійного навчання й самовдосконалення. Дослідження у цьому напрямку показали, що у студентів, в яких відсутнє відчуття перспективи свого розвитку, його зв'язку із якістю майбутньої діяльності, знижуються інтерес до занять, умотивованість, почуття професійної відповідальності, загальне психологічне самопочуття й самооцінка, навіть життєва позиція.

З врахуванням зазначеного, наступний принцип визначаємо як принцип системоутворюючої ролі виховання у процесі формування в студентів готовності до фахової самоосвіти. Основою ствердження того, що саме виховання є головним чинником успішності підготовки студентів до майбутньої самоосвіти є переконання в тому, що учень, як сказав ще Плутарх, – не посудина, яку потрібно наповнити, а факел, який треба запалити, а запалити факел може лише той, хто сам горить. І це «горіння», за нашим переконанням, досягається непрямыми впливами на внутрішній світ, установки, мотиви, переконання, потреби особистості учня саме засобами виховання. Тому не випадково відомий німецький педагог А. Дістервег зазначав, що для вчителя святим обов'язком є «...своє виховання зробити завданням власного життя». Він вважав, що педагог «...лише до того часу здатний насправді виховувати і навчати, доки сам працює над своїм власним вихованням і освітою» [3].

У основі наступного принципу – компенсаторно-формувальної спрямованості музично-навчального процесу, – лежать закономірності всебічного розвитку індивідуальних можливостей фахівців, які, за думкою П. Гальперіна, мають здійснюватися з найбільшою корисністю на засадах компенсації [2].

У обґрунтуванні доцільності активізації компенсаторних механізмів у процесі розвитку та саморозвитку особистості студентів виходимо з того, що кожен з них – це індивідуальність з її властивостями, сильними і слабкими сторонами психіки, дій. Натомість, як показують дослідження науковців, це не заважає кожному з них досягати певних успіхів за рахунок їх координації та оптимального розвитку, тобто – на засадах компенсаторного механізму. Проблема компенсації – це також проблема подолання внутрішніх перешкод, які заважають досягненню поставлених цілей. Компенсаторний механізм, який свідчать

науковці, має універсальний характер, він забезпечується функціонально пластичністю організму і психіки і в широкому сенсі розглядається як механізм адаптації, пристосування. Так, зокрема, К. Платонов зазначає, що проблема компенсації має два аспекти: соціальний і психологічний які полягають в тому, що кожна особистість має знайти галузь, яка у найбільшій мірі відповідає особливостям її психіки та домогтися високих досягнень, навіть якщо окремі сторони її можливостей не відповідають професійно-актуальним вимогам – за умов володіння механізмами «підтягування» або «перекриття» більш слабких сторін відносно сильно вираженими здібностями.

Значущість компенсаторних функцій у розвитку особистості розглядається також на рівні типологічних особливостей нервової системи. Так, Б. Теплов показав, що особи з різними типологічними особливостями можуть домогтися однаково високих соціальних досягнень у акторському мистецтві, в науковій, спортивній, ремісничій діяльності, досягаючи успіху різними шляхами. В музичній сфері це стосується набуття виконавської техніки, розвитку виконавської емоційності, художньої виразності, здатності до сценічного виконавства і т.і. Так, у представників сильної нервової системи формування виконавських навичок відбувається за рахунок більш легкого утворення рухово-безумовних рефлексів, їхньої активності, працездатності, сконцентрованості уваги, у той час, як у представників слабкої нервової системи на якості їхнього утворення позитивно позначається здатність до поглибленого самоаналізу й усвідомленої керованості своїх дій, що забезпечує меншу кількість помилок, більшу точність виконавських дій.

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. Відтак, оптимізації процесу формування в майбутніх учителів музики готовності до фахового самовдосконалення сприяє врахування здобутку гуманістичного, особистісно-діяльнісного, аксіологічного компетентнісного та системного підходів. Їхнє втілення забезпечується опорою на такі педагогічні принципи:

- створення домінантної установки студентів на зміст навчання як процес оволодіння здатністю до фахового самовдосконалення;

- принцип фахово-практичної (перспективної) спрямованості навчального процесу;

- принцип компенсаторно-формувального впливу на підготовку студентів до самовдосконалення.

– принцип системоутворюючої ролі виховання у формуванні в студентів готовності до фахового самовдосконалення.

Подальше вирішення зазначеної проблеми потребує обґрунтування методики формування у студентів готовності до фахового самовдосконалення.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Алиев Ю. Б. Методика музыкального воспитания школьников / Ю. Б. Алиев, Л. А. Базбородова. – М., 2002. – 416 с.
2. Гальперин П. Я. Введение в психологию: Учебное пособие для вузов. / П. Я. Гальперин. – М.: Книжный дом «Университет», 1999. – 332 с.
3. Дистервег А. «О природосообразности и культуросообразности в обучении» (по публ. в ж-ле «Народное образование») / Дистервег Адольф. – 1998. – № 7. – С. 46–52.
4. Кён Н. Г. Формирование готовности будущих учителей музыки к профессиональному самосовершенствованию в процессе вокально-учебной деятельности / Кён Наталья Георгиевна, Толстова Наталья Михайловна // Научный часопис European Applied Sciences, №5–6, 2016: ORT Publishing, Germany. – С. 35–37.
5. Кён Н. Г. Стилистическое сольфеджио. Методическое пособие для студентов музыкально-педагогических заведений / Н. Г. Кён. – Одесса, 2006. – 173 с.

REFERENCES

1. Aliyev, YU. B. (2002). *Metodika muzikal'nogo vospitaniya shkol'nikov*. [Methodology of musical education for schoolchildren]. Moscow.
2. Gal'perin, P. YA. (1999). *Vvedeniye v psikhologiyu*. [Vvedeniye v psikhologiyu]. Moscow.

УДК 378+78.087.6+7.034.7

3. Disterveg, A. (1998). «O prirodosoobraznosti i kul'turosoobraznosti v obuchenii». [«On the natural and cultural conformity in education»]. Moscow.

4. Koehn, N. G. (2016). *Formirovaniye gotovnosti budushchikh uchiteley muzyki k professional'nomu samosovershenstvovaniyu v protsesse vokal'no-uchebnoy deyatel'nosti*. [Future music teachers readiness formation for professional self-improvement in the vocal and educational activity process]. Germaniya.

5. Koehn, N. G. (2006). *Stilisticheskoye sol'fedzhio. Metodicheskoye posobiye dlya studentov muzykal'no-pedagogicheskikh zavedeniy*. [Stylistic solfeggio. A study guide for the students of musical and educational institutions]. Odessa.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ТОЛСТОВА Наталя Михайлівна – викладач кафедри теорії музики і вокалу Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського.

Наукові інтереси: методика вокальної підготовки майбутніх учителів музики і викладачів вокалу.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

TOLSTOVA Natalya Myhaylivna – Teacher of the Music and Vocal Theory Department of the South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky.

Circle of scientific interests: vocal training methodology for future music teachers and voice instructors.

Дата надходження рукопису 22. 05. 2018 р.

Рецензент – д.п.н. професор С. І. Шандрук.

ШАФАРЧУК Татьяна Георгиевна –

старший преподаватель кафедры теории музыки и вокала Южноукраинского национального педагогического университета имени К. Д. Ушинского

ДЕСЯТНИКОВА Наталья Львовна –

старший преподаватель кафедры музыкально-инструментальной подготовки Южноукраинского национального педагогического университета

имени К. Д. Ушинского

email: algool33@gmail.com

ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ ТЕХНИКИ ВОКАЛЬНОЙ ОРНАМЕНТИКИ У БУДУЩИХ ПРЕПОДАВАТЕЛЕЙ ВОКАЛА, ОБЛАДАЮЩИХ ВЫСОКИМИ ЖЕНСКИМИ ГОЛОСАМИ

Постановка обоснование актуальности проблемы. Формирование вокально-исполнительских навыков будущих

преподавателей вокала, обладательниц высоких женских голосов, предполагает их подготовку как колоратурных сопрано,

RASTRUBA Tatyana Vitalievna CONTENT-SEMANTIC FULFILLMENT OF A PERSONALLY ORIENTED GENERAL MUSICAL EDUCATION OF MODERN CHILDREN OF THE SCHOOL AGE

The article is devoted to the problem of content-semantic filling of personally oriented general artistic education of school-age children. The vision of the category «personally oriented general artistic education», its goals and objectives were determined. In particular, «personally oriented general artistic education» is the path of subject-subjective interaction of a student and a teacher, aimed at the editing of components of artistic awareness (perception, presentation, need, taste, ideal, etc.) and creative abilities in the routine of artistic - aesthetic activity that activates personality functions, takes into account the results of subjective experience, stimulates the expression of personal position in the process of mastering the musical industry. Its purpose is to create a parity-value attitude of students to reality and art; development of aesthetic consciousness, general cultural and artistic competence; the ability of self-fulfillment, the need for spiritual self-improvement. Components that make up its fullness are: content-procedural (the main function of which, in our opinion, is providing the conditions for the formation of the creativity of the child's personality during musical activities), motivational (carries out the steering, stimulating and sensory-forming functions, forms students in the process of personally oriented musical education and education perspective-inducing, directly-inducing and creative motives of artistic and aesthetic activity) and positional (reveals the mechanism of communicative interaction of the participants of the mentioned process, showing that the objective and subjective conditions needed to communicate were psychologically comfortable for its participants and productive work as the result of musical training and education, and the personal development of students). The author analyzes an effective personally oriented didactic toolkit used by a teacher, which includes specific methods, techniques, forms.

Key words: personally oriented general artistic education, purpose, task, content-procedural, motivational, positional components, methods, techniques, forms.

СИДОРЕЦЬ Тетяна Володимирівна. ЗАКОНОМІРНОСТІ ПОСДНАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ, ТВОРЧОЇ ВОЛІ ТА ПІАНІСТИЧНОЇ ТЕХНІКИ ВИКОНАВЦЯ В ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ФОРТЕПІАННОЇ МУЗИКИ

Стаття висвітлює шляхи формування комплексу здатностей, необхідних для здійснення виконавської діяльності піаніста. У статті проаналізовано методичні принципи, що допомагають вирішувати проблеми, які об'єднують в собі пізнавальні завдання. Автор підкреслює роль творчого підходу до виконання музики як однієї з цілей розвитку особистості, спрямованої на створення якісно нових духовних цінностей у фортепіанному мистецтві.

Ключові слова: художня творчість, інтелектуальна активність, піаністична майстерність, виконавська культура, емоційна сфера, фортепіанне мистецтво, синтез об'єктивного і суб'єктивного.

СИДОРЕЦЬ Тетяна Владимировна ЗАКОНОМЕРНОСТИ СОЧЕТАНИЯ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ АКТИВНОСТИ, ТВОРЧЕСКОЙ ВОЛИ И ПИАНИСТИЧЕСКОЙ ТЕХНИКИ ИСПОЛНИТЕЛЯ В ИНТЕРПРЕТАЦИИ ФОРТЕПИАННОЙ МУЗЫКИ.

Статья освещает пути формирования комплекса способностей, необходимых для осуществления исполнительской деятельности пианиста. В статье проанализированы методические принципы, которые помогают решать проблемы, объединяющие в себе познавательные задачи. Автор подчеркивает роль творческого подхода к исполнению музыки как одной из целей развития личности, направленной на создание качественно новых духовных ценностей в фортепианном искусстве.

Ключевые слова: художественное творчество, интеллектуальная активность, пианистическое мастерство, исполнительская культура, эмоциональная сфера, фортепианное искусство, синтез объективного и субъективного.

SIDORETS Tetyana Volodymyrivna. LAWS OF THE COMBINATION OF INTELLECTUAL ACTIVITY, CREATIVE WILL AND PIANO ARTIST IN THE INTERPRETATION OF PIANO MUSIC.

The article deals the way of formation of the complex abilities necessary for performing activities of pianist. The article analyzes the methodological principles that help solve problems that combine cognitive tasks. Author emphasizes the role of creative way to the playing of music as one of the goals of personal development, directed at creating quality new spiritual values in the art of the piano. A conscious, artistically learned and substantiated interpretation of a musical work is inextricably linked with the need to reveal the author's idea of the composer. In each artwork the composer inserts a certain expressive content, which the performer must understand and disclose. Not personal feelings or instant mood should be decisive for the reproduction of the work, but its figurative content, submitted by the composer in artistic form; the content, which should cause the artist so intense feedback that it, the interpreter, the will will merge with the will of the composer. Such identity leads to an ideal interpretation. At the heart of solving this problem is the psycho-technical principle of upbringing the student towards the goal. This principle is realized due to the correct correlation of methods of formation of consciousness of students of musicians and acquisition of purely professional knowledge and skills.

Keywords: artistic creativity, intellectual activity, a pianist mastery, performing culture, emotional sphere, piano art, synthesis of objective and subjective.

ТОЛСТОВА Наталя Михалівна. МЕТОДОЛОГІЧІ ОСНОВИ І ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ У СТУДЕНТІВ ГОТОВНОСТІ ДО ФАХОВОГО САМОВДОСКОНАЛЕННЯ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ВОКАЛУ

В статті обґрунтовано методологічні основи і принципи формування готовності до фахового самовдосконалення в студентів музично-педагогічних навчальних закладів. Визначено сутність самовдосконалення та специфіку самовдосконалення в діяльності майбутніх учителів музики у процесі їхнього навчання в класі з постановки голосу. Розглянуто психолого-педагогічні засади формування готовності до самовдосконалення студентів під час навчання співу, значущість формування в майбутніх фахівців мотиваційної сфери, позитивної установки на досягнення успіху, врахування гедоністичних властивостей вокально-виконавського мистецтва.

Ключові слова: вчитель музики; готовність до фахового самовдосконалення; постановка голосу.

ТОЛСТОВА Наталья Михайловна. МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ И ПРИНЦИПЫ ФОРМИРОВАНИЯ У СТУДЕНТОВ ГОТОВНОСТИ К ПРОФЕССИОНАЛЬНОМУ САМОСОВЕРШЕНСТВОВАНИЮ В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ ВОКАЛУ

В статье обоснованы методологические основы и принципы формирования готовности к профессиональному самосовершенствованию у студентов музыкально-педагогических учебных заведений. Определена суть самосовершенствования и специфика самосовершенствования в деятельности будущих учителей музыки в процессе их обучения в классе постановки голоса. Рассмотрены психолого-педагогические принципы формирования готовности к самосовершенствованию студентов во время обучения пению, значимость формирования у будущих специалистов мотивационной сферы, позитивной установки на достижение успеха, учитывание гедонистических свойств вокально-исполнительского искусства.

Ключевые слова: учитель музыки; готовность к профессиональному самосовершенствованию; постановка голоса.

TOLSTOVA Natalya Myhaylivna. METHODOLOGICAL FOUNDATIONS AND PRINCIPLES OF STUDENTS READINESS FORMATION FOR PROFESSIONAL SELF-IMPROVEMENT IN THE VOICE TRAINING PROCESS

The article substantiates the methodological foundations and principles of students' readiness formation for professional self-improvement in musical and pedagogical educational establishments. The essence and specificity of self-improvement for the future music teachers' activity in the process of their training in the voice-training class is determined. The article considers psychological and pedagogical readiness formation principles for students' self-improvement during singing training. It also shows the significance of motivational sphere formation for the future professionals, as well as positive setting for success, and taking into account hedonistic properties of vocal-performing arts.

The article proves the significance of humanistic, person-efficient, axiological, competence and system based approaches in the development of stimulation methodology for students professional self-improvement, self-dependent learning activity, the application of which should ensure taking into account the individual capabilities of every student, their professional-value orientations formation, understanding of their personal and social responsibility for the quality of their readiness for professional activity and the ways to master it independently.

The article substantiates the complex of pedagogical principles, based of which it is possible to increase the degree of students readiness to self-improvement in future professional activity: the principle of creating for the students a dominant setting on the learning content as a process of mastering the professional self-improvement ability; the principle of professional and practical (perspective) orientation of the educational process; the principle of compensatory and molding influence on the students preparation for self-improvement; the principle of the system-forming role of education in the students' readiness formation for professional self-improvement.

The problem-based tasks related to the improvement of the students' readiness formation methods for professional self-improvement in the process of vocal education are characterized.

Keywords: music teacher; readiness for professional self-improvement; voice training.

ШАФАРЧУК Тетяна Георгіївна, ДЕСЯТНИКОВА Наталія Львівна, ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТЕХНІКИ ВОКАЛЬНОЇ ОРНАМЕНТИКИ У МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ВОКАЛУ, ВОЛОДІЮЧИХ ВИСОКИМИ ЖІНОЧИМИ ГОЛОСАМИ.

У статті розглянуто питання технології формування вокальних навичок з позиції видатних старовинних викладачів-співаків італійської вокальної школи belcanto.

Описані етапи формування колоратурних вокальних навичок і їх варіативного застосування. Схарактеризовано роль вокальних вправ у підготовці магістрів до вдосконалого виконання вокального репертуару з елементами орнаментики.

Обґрунтовано важливість розвитку вокального інтелекту, аналітико-синтетичних здібностей, як основоположної умови збереження голосу з ціллю пролонгації професійного довголіття.

Ключові слова: вокально-технічний розвиток, колоратурна техніка, формування вокально-виконавських навичок.

ШАФАРЧУК Татьяна Георгиевна, ДЕСЯТНИКОВА Наталья Львовна. ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ ТЕХНИКИ ВОКАЛЬНОЙ ОРНАМЕНТИКИ У БУДУЩИХ ПРЕПОДАВАТЕЛЕЙ ВОКАЛА, ОБЛАДАЮЩИХ ВЫСОКИМИ ЖЕНСКИМИ ГОЛОСАМИ.

В статье рассматриваются вопросы технологии формирования вокальных навыков с позиции выдающихся